

RESEARCH PAPER – 4 / 2025

Global militær integrasjon i Indo-Stillehavet

Per Erik Solli

Sammendrag

Kinas militære opprusting, mer provoserende adferd mot nabostater, og økende grad av samarbeid med Russland, Nord-Korea og Iran har vært katalysatorer for tettere militær integrasjon mellom stater i flere verdensdeler som alle har en felles interesse av å balansere Kina.

Den sikkerhetspolitiske dialogen og det militære samarbeidet i Indo-Stillehavet foregår ikke innenfor rammen av en internasjonal organisasjon eller allianse, men i all hovedsak mellom stater i både Asia, Stillehavet, Nord-Amerika, Sør-Amerika og Europa. Nasjonalstatene har inngått et stort antall bilaterale, trilaterale og multilaterale avtaler som har resultert i fremveksten av et omfattende og komplisert sikkerhetsnettverk i Indo-Stillehavet.

Samvirket på tvers av landegrensene skjer i hovedsak i rammen av en rekke flernasjonale militære øvelser i Indo-Stillehavet. I tillegg er det et samarbeid innen forsvarsindustrien. Forsvarssamarbeidet resulterer i en stadig økende grad av integrasjon og interoperabilitet, som igjen legger forholdene til rette for å kunne etablere militære ad hoc koalisjoner ved behov.

Bakgrunn og innledning

Siden 2000-tallet har Kina modernisert og rustet opp de konvensjonelle styrkene og doblet størrelsen på sitt atomvåpenarsenal. En utvikling som har endret både den regionale og globale militære maktbalansen. I tillegg har Kinas adferd blitt mer provoserende ovenfor andre stater i Asia. Kina truer Taiwan regelmessig og har også lagt seg på en konfrontasjonslinje i Sørkinahavet og Østkinahavet. Et annet viktig utviklingstrekk er at Kina i flere tiår har utviklet et bilateralt samarbeid innen sikkerhet og forsvar med Russland, som også er en stillehavsnasjon. Relasjonen mellom de to statene er komplisert, men funksjonelt. I den senere tid har Kina og Russland utviklet et tettere samarbeid med Nord-Korea og Iran og dannet en slags koalisjon som i stadig økende grad får geopolitiske effekter i flere regioner.

Kinas militære opprustning og modernisering, den mer konfronterende linjen, og partnerskapene med likesinnede totalitære regimer har førte til flere motreaksjoner. En trend er at flere stater i Asia har økt forsvarsbudsjettet betydelig for å forsterke og modernisere sitt eget forsvar, som for eksempel Japan og Taiwan.^{1 2} En annen trend er utviklingen av et tettere samarbeid innen sikkerhet og forsvar mellom de nasjonalstatene i Indo-Stillehavsregionen som har en felles interesse av å skape en motvekt til Kina. Som et resultat av mange initiativ har det i løpet av den siste 15-års perioden vokst frem et betydelig antall bilaterale, trilaterale og multilaterale avtaler mellom regionale stater. Til og med Filipinene og Vietnam, som historisk har hatt et anstrengt forhold til USA, har normalisert relasjonene med amerikanerne og etablert et militært samarbeid. En annen viktig endring er at stormakten Japan gradvis har forlatt sin tidligere sikkerhetspolitikk og strategi om forsiktighet, tilbakeholdenhet, pasifisme og nøytralitet til å bli langt mer ekstrovert og aktiv innen utviklingen av et stadig tettere web av regionalt flernasjonalt samarbeid innen sikkerhet og forsvar.³ Et tredje

utviklingstrekk blant asiatiske stater og stillehavsnasjoner har vært å knytte enda tettere bånd til europeisk stater.

I Indo-Stillehavsregionen er det ikke en regional allianse eller militære organisasjoner som tilsvarer NATO. Derfor er det stadig tettere mellomstatlige samarbeidet i Indo-Stillehavet den aller viktigste utviklingen i den senere tid, som i sum skaper et nytt sikkerhetspolitisk og militært handlingsrom og en strategisk motvekt til de mer totalitære statene. Gitt summen av mange utviklingstrekk pågår det en global militær integrasjon i Indo-Stillehavet som involverer stater i Asia, Stillehavet, Nord-Amerika, Sør-Amerika og Europa.

Taiwan-scenariot og maritime uoverensstemmelser mellom Kina og andre stater i Asia og Stillehavet kan i ytterste fall få konsekvenser for både regional og global handel og verdensøkonomien. Det siste aspektet kan forklare et økende globalt engasjement for å bidra til sikkerhet og stabilitet i denne delen av verden.

Flere NATO medlemsstater bidrar til denne utviklingen, men med selvstendige engasjementer utenfor alliansen. Canada, Frankrike og USA er geografisk sett stillehavsnasjoner og har dermed en spesiell posisjon i det regionale og globale samarbeidet. Noen europeiske stater har tidligere erfaring fra regionen med sporadisk deltagelse over flere tiår på marineøvelsen *Rim of the Pacific* (RIMPAC) i den østre delen av Stillehavet. Siden 2018 har flere europeiske stater som Italia, Spania, Storbritannia og Tyskland i stadig økende grad bidratt til regimet for sikkerhet og forsvar som er under utvikling på den andre siden av kloden.⁴

Den europeiske union (EU) har også engasjert seg mer i Indo-Stillehavet og er primært innrettet mot samhandling innen økonomi og handel, men reagerer på fredstidsutfordringer som brudd på havrettskonvensjonen, piratvirksomhet og cybertrusler. NATO-organisasjonen har siden 2016 lagt mer vekt på dialog med alliansens fire globale partnerlandene i Indo-Stillehavet som er Australia, Japan, Sør-Korea og New Zealand. NATO alliansens nåværende og sannsynlige fremtidige rolle å opprettholde en viktig politisk strategisk dialog og kun et generelt faglig sikkerhetssamarbeid med partnere i Indo-Stillehavet, men ikke å utvide sitt regime for avskrekking og kollektivt forsvar til den andre siden av kloden.

Norge har lenge hatt en avventende linje parallelt med at USA, Canada og flere europeiske stater har økt sitt militære og sikkerhetspolitiske engasjement i Indo-Stillehavet. Det bilaterale forholdet mellom Kina og Norge var på et minimum i 2010-2016 pga fredspristildelingen til Liu Xiaobo, men relasjonene før og etter har vært preget av dialog og samarbeid med hovedvekt på handel og næringslivsinteresser. Det var også temaene på agendaen da den norske statsministeren og utenriksministeren besøkte i Kina i 2024. Statsministerens sikkerhetspolitiske redegjørelse i Stortinget sommeren 2024 vektla betydningen av å videreføre dialog og samarbeid med Kina, men også behovet for grensesetting som innebærer en dobbel politikk ovenfor Kina. Flere europeiske

land har den samme tosidige tilnærmingen. I tråd med den nye politikken besøkte den norske forsvarsministeren og representanter fra norsk forsvarsindustri flere land i Indo-Stillehavet høsten 2024. Samtidig med besøkene ble det annonsert at det norske Forsvaret skal delta i militære øvelser på den andre siden av jordkloden i 2025. Under utenriksministerens redegjørelse for Stortinget våren 2025 sa han at «Kina både en samarbeidspartner, en konkurrent og en strategisk rival», og at «Norge fører en interessebasert Kina-politikk langs en nordisk-europeisk linje».⁵

Norge og likesinnede europeiske stater har et tredelt rasjonale for å engasjere seg i sikkerhet og forsvar i Indo-Stillehavet. Det ene er å forebygge at den lokale sikkerhetssituasjonen forverrer seg på en slik måte at det får konsekvenser for regional og global handel og dermed verdensøkonomien. Det andre er å knytte tettere forsvarsindustrielle bånd i det stadig voksende markedet for forsvarsmateriell i Indo-Stillehavet, som har blitt et globalt økonomisk tyngdepunkt. Det tredje aspektet har vært å fremstå som en god alliert med USA i den regionen som er amerikanernes hovedprioritet. Hvordan det siste aspektet vil vektlegges i fremtiden er noe usikkert.

Hovedpoengene i denne rapporten er:

- Den stadig tettere militære integrasjonen i Indo-Stillehavsregionen har oppstått for å balansere Kina og deres partnere,
- Den militære Integrasjonen foregår i hovedsak direkte mellom asiatiske stater, stillehavsnasjoner (inkludert USA, Canada og Frankrike) og europeiske stater,
- Tettere integrasjon oppstår gradvis som et resultat av sikkerhetspolitiske dialoger, samarbeid innen forsvarsindustrien, og deltagelse i de flernasjonale militære øvingsarenaene Indo-Stillehavsregionen,
- Det eksisterer ikke relevante internasjonale institusjoner som kan danne en regional forsvarsallianse eller – organisasjon i fredstid for å avskrekke Kina og forsvare medlemsstater kollektivt hvis nødvendig i krise- og krigsscenarioer,
- Ad hoc koalisjoner er den eneste tilgjengelige flernasjonale opsjonen under en eskalering og forverring av sikkerhetssituasjonen i Indo-Stillehavet,
- Militær integrasjon og interoperabilitet er nødvendige forutsetninger for å danne en flernasjonal militær ad hoc koalisjon hvis sikkerhetssituasjonen blir tilspisset.

NATO og Indo-Stillehavet

Kina ble satt på agendaen i alliansen for første gang med en setning i London-erklæringen fra NATO-toppmøtet i Storbritannia i 2019: «*We recognise that China's growing influence and international policies present both opportunities and challenges that we need to address together as an Alliance.*»⁶

Da generalsekretær Stoltenberg presenterte «NATO 2030» utredningen under toppmøtet i Brussel i 2021 anbefalte rapporten å sette flere nye utfordringer på alliansens agenda som klimaendringer, energisikkerhet og ikke minst Kina. I den samme utredningen ble også Kina og Russland sett i sammenheng med hverandre. I det offisielle sluttkommunikéet fra toppmøtet i Brussel i 2021 ble Kina omtalt, ikke bare i en setning, men denne gang i to egne avsnitt og denne gang med skarpere formuleringer: «*China's stated ambitions and assertive behaviour present systemic challenges to the rules-based international order and to areas relevant to Alliance security.*»⁷

I NATOs nye strategiske konsept, som ble vedtatt under toppmøtet i Madrid i 2022, er Kina nevnt i et eget avsnitt som en global politisk utfordring og en stadig viktigere partner til Russland. Kina har over lang tid engasjert seg politisk og økonomisk i mange verdensdeler og er involvert på ulike måter i Sør-Amerika, Karibia, Afrika, Midt-Østen, store deler av Asia, og ikke minst i Russland.

Etter NATO-toppmøtet i Washington i 2024 reagerte myndighetene i Beijing på retorikken i uttalelser fra generalsekretæren og teksten i sluttkommunikéet som knytter Kina direkte til Russland og indirekte til krigen mot Ukraina: «*The People's Republic of China's (PRC) stated ambitions and coercive policies continue to challenge our interests, security and values. The deepening strategic partnership between Russia and the PRC and their mutually reinforcing attempts to undercut and reshape the rules-based international order, are a cause for profound concern.* Spesielt koblingen til Ukrainakrigen skapte reaksjoner fra kinesiske myndigheter. En talsperson fra det kinesiske utenriksdepartementet kommenterte erklæringen fra NATO-toppmøtet og reagerte blant annet på hentydningene om Kinas rolle i Ukraina: «*"On Ukraine, NATO insists that China is responsible, which is ill-motivated and makes no sense," Lin said, adding that China's objective and just position on Ukraine and the constructive role China has played are widely recognized by the international community. NATO has been spreading disinformation created by the United States and blatantly smearing China to undermine China's relations with Europe and hamper China-Europe cooperation, he (Lin) said.*»⁸

Da generalsekretær Jens Stoltenberg lanserte NATO 2030 rapporten i 2021 begrunnet han behovet for et mer globalt engasjement. Han uttalte at for NATO å kunne skape trygghet i en mer usikker verden må alliansen ha et sterkt militært forsvar, være mer samlet politisk, og ta en bredere tilnærming globalt. Stoltenberg argumenterte med at hvis NATO innretter seg mer globalt innebærer det å samarbeide enda tettere med likesinnede partnere. Formålet er å utvikle sammenhengende, sterke, enhetlige og kollektive svar for å forsvare felles verdier i en verden med økt global konkurranse.⁹ Ifølge NATO sikrer denne pågående dialogen at alliansen og partnerstatene i Indo-Stillehavet kan forbedre sin gjensidige situasjonsforståelse om utviklingstrekk i hverandres regioner. Aktuelle temaer er Kinas uttalte ambisjoner og bruk av tvangsdiplomati og -makt i internasjonale arenaer, Russlands krig mot Ukraina, det stadig dypere strategiske partnerskapet mellom Kina og Russland, og sikkerhetssituasjonen på Koreahalvøya.

De tre hovedoppgavene til NATO er (1) avskrekking og forsvar, (2) kriseforebygging og -håndtering, og (3) sikkerhetssamarbeid (*cooperative security*). Samarbeidet mellom alliansen og partnerlandene

i Indo-Stillehavet er i hovedsak knyttet til strategisk dialog samt operativt og taktisk samhandling innen generell sikkerhet (*cooperative security*), og ikke tiltak innrettet mot tradisjonell militær avskrekking og forsvar. Daværende generalsekretær Stoltenberg presiserte i 2024 at det ikke er aktuelt for NATO å bevege og utvide seg inn i Asia.¹⁰ I den konsensusbaserte alliansen er det lettere å bli enig om stå sammen med partnerne for å håndtere utfordringer med Kina i ikke-geografiske domener som det ytre rom, cyber og internett. Hovedverdien av fellesskapet og sikkerhetssamarbeidet mellom NATO og deres partnere i Indo-Stillehavet er å skape en area for å drøfte felles utfordringer og danne en felles situasjonsforståelse.

En grense for NATOs samarbeid med partnere i Indo-Stillehavet ble klart markert da Frankrike i 2023 blokkerte ideen om et liaisonkontor i Tokyo. Frankrikes president Emmanuel Macron har flere ganger vært skeptisk til en utvidelse av NATOs rolle og presiserer at alliansen ikke må bevege seg bort fra rollen som en militær forsvarsallianse med et fokus på Nord-Atlanterhavsregionen.¹¹ På den annen side har Frankrike flere oversjøiske territorier i Det indiske hav og Stillehavet, og dermed et nasjonalt fokus og ansvar i denne delen av verden. Frankrike har for øvrig ikke motsatt seg at EU engasjerer seg mer i Indo-Stillehavet regionen. De har tvert imot et politisk ønske, som er beskrevet i franske Indo-Stillehavet strategier, om at unionen bør engasjere og forplikte seg mer i denne delen av verden, men ikke som et alternativ til NATO. EUs rolle er først og fremst sivil med handel/økonomi som viktige aspekter.

NATOs partnere i Indo-Stillehavet

Det siste tiåret er det vært to parallelle diskurser i NATO. Den ene har vært å reetablere alliansens hovedfokus på et sterkt transatlantisk kollektivt regionalt militært forsvar for å avskrekke et mer uforutsigbart og aggressivt Russland i Europa. Støtte til Ukraina etter den russiske militære invasjonen i 2022 kan også sees i sammenheng med denne diskursen. Den andre diskursen har vært å i økende grad legge vekt på partnerskap i Indo-Stillehavet og adressere nåværende og mulige fremtidige globale utfordringer med Kina og partnerne til Beijing-regimet. Tidligere generalsekretær Stoltenberg sa i taler før og under toppmøte i USA i 2024 at NATO-landenes sikkerhetsutfordringer ikke bare er regionale, men også globale.

NATO har siden 2016 gradvis økt det politiske engasjementet med Australia, Japan, New Zealand og Sør-Korea, som er alliansens globale partnerstater i Indo-Stillehavet og i noen sammenhenger betegnes som «*the IP4*».¹² Statsoverhodene og utenriksministrene fra de fire partnerlandene inviteres nå regelmessig til NATO-møter. Partnerlandene har også ambassadører og delegasjoner som representerer dem under mer rutinemessige møter i Brussel. Japan etablerte kontakt med alliansen allerede tilbake på 1990-tallet, og på 2000-tallet tok Australia, New Zealand og Sør-Korea det samme initiativet.

Alliansens partnere i Indo-Stillehavsregionen bidrar med viktige perspektiver i NATOs politiske diskusjoner om felles globale sikkerhetsutfordringer, som for eksempel støtte til Ukraina, cyberforsvar, samfunnenes motstandsdyktighet, ny teknologi, sikkerhetsimplikasjoner av klimaendringer, maritim sikkerhet og våpenkontroll.¹³

Australia

NATO og Australia har hatt dialoger og samarbeid siden 2005. Relasjonen har gradvis blitt tettere og i dag er Australia en av alliansens viktigste globale partnere. Australia har deltatt i operasjoner sammen med NATO-stater i Afghanistan og Irak, og i tillegg bidratt til alliansens maritime operasjoner *Sea Guardian* og *Ocean Shield*. Statsminister Anthony Albanese deltok på NATOs toppmøter i 2022 og 2023, men sendte en stedfortreder til møtet i 2024.^{14 15}

Australia inngår også i flere selvstendige former for regionalt flernasjonalt samarbeid. *The Five Power Defence Arrangements (FPDA)* rammeverket ble innledet i 1971 med Australia, Malaysia, New Zealand, Singapore og Storbritannia.¹⁶ Et annet eksempel på flernasjonalt samarbeid er *The Quadrilateral Security Dialogue (Quad)*. Dette er en arena for strategisk dialog mellom Australia, India, Japan og USA om felles utfordringer i Indo-Stillehavet regionen. Quad er i dag en hovedpilar i australsk utenrikspolitikk,¹⁷ og rammeverket for dialog har utviklet seg over tid til å også inkludere former for praktisk samarbeid.

I tillegg ble det nye AUKUS partnerskapet etablert i 2021 mellom Australia, UK og USA.¹⁸ Avtalen åpner blant annet for at støtte til Australias planer om å bygge ubåter med atomreaktorer, men med konvensjonelle våpen. Et forslag en utvidelse av AUKUS med å inkludere Japan har vært diskutert.¹⁹

Japan

Japan er en global økonomisk stormakt (den fjerde største økonomien i verden)²⁰ og en viktig handelspolitisk aktør i Øst-Asia, men var av historiske årsaker en tilbakeholden aktør etter den andre verdenskrig med en veldig defensiv innrettet militærmakt. De bruker ikke internasjonalt vanlige begreper som «forsvaret» eller «militæret» om deres uniformerte organisasjon, men «Japans selvforsvarsstyrke». Gitt landets geografiske nærhet til både Kina og Russland, som begge har blitt mer selvhevdende og ekspansjonistiske siden 2007-2009, har Japan i den senere tid tatt grep for å imøtekomme den urovekkende utviklingen i begge naboland. Landet deltar i økende grad innen flernasjonalt samarbeid med likesinnede land for å fremme sikkerhet og stabilitet i Indo-Stillehavet.²¹ Japan gjennomgår nå meget signifikante, men gradvise endringer innen sikkerhetspolitikk, forsvarspolitikk, forsvarsstrategi og forsvarsstruktur.

Japans selvforsvarsstyrke har ambisjoner om å bli mer moderne og mobil. Landet har bestilt 147 F-35 kampfly, som er mer enn noe annet land utover USA. Japan har også satt i gang en ombygging av to marinefartøy til å kunne ha fly ombord. Når de modifiserte skipene kommer i tjeneste med F-35B vil det være første gang siden annen verdenskrig at den japanske marinen

stasjonere kampfly på hangarskip. Videre er Japan, ved siden av USA, alene om å ha anskaffet Osprey «tilrotorfly» til sine amfibiestyrker.²² Statsminister Kishida annonserte i 2022 en økning av forsvarsbudsjettet de neste fem årene, fra én prosent til to prosent av BNP. I så fall vil Japan få det tredje største forsvarsbudsjettet globalt sett.²³

Den første kontakten mellom Japan og NATO oppstod på 1990-tallet og over tid har det utviklet seg et sterkt partnerskap mellom den asiatiske staten og alliansen. Typiske temaer som Japan og NATO drøfter under de militære stabssamtalene er cyberforsvar, militær assistanse til humanitære kriser og naturkatastrofer, ny teknologi og hybride trusler.²⁴ Den japanske marinen har deployert skip til Europa to ganger. Til Østersjøen i 2018 og Middelhavet i 2022. Begge ganger øvde de sammen med de stående NATO-flåtene i regionen. Japan har også en liaisonoffiser i NATOs maritime kommando i Northwood, UK. Det er viktig å være klar over at Japan så langt har vært tydelig på å skille mellom NATO som organisasjon og individuelle medlemsstater. De er til dels forsiktige i kontakten med NATO alliansen og mer fremoverlent i det direkte militære samarbeidet med medlemsstater.

New Zealand

Relasjonen mellom New Zealand og NATO ble etablert i 2001 og har vokst frem til å bli et solid partnerskap. Deres statsminister og utenriksminister har deltatt regelmessig på politiske NATO møter de siste årene, og deres stedlige representanter deltar jevnlig på aktuelle møter i Brussel. New Zealand har bidratt militært til NATOs operasjoner i Afghanistan, anti-pirat operasjonen *Ocean Shield* utenfor Afrikas Horn, og den maritime operasjonen *Active Endeavour* i Middelhavet.²⁵ Staten er også medlem av FPDA og har i tillegg sterke bånd til USA. Unntaket var i perioden 1986-2010 hvor det var alvorlig krise i det bilaterale forholdet med amerikanerne på grunn av New Zealands atomvåpenpolitikk.

Sør-Korea

Sør-Korea etablerte en formell relasjon med NATO i 2005, og har en politisk dialog og et militært samarbeid med alliansen som føyer seg i hovedsak inn i et mønster lignende de andre tre partnerne. Sør-Korea etablerte en NATO-delegasjon i Brussel i 2022. På lik linje med noen av de andre globale partnerne har Sør-Korea deltatt i NATOs operasjoner i Afghanistan. Den sørkoreanske marinen har bidratt til anti-pirat operasjonene i Adenbukta med å eskortere handelsfartøy forbi Afrikas Horn.²⁶ Alle de fire globale partnerlandene har støttet Ukraina politisk og praktisk på ulike måter, men Sør-Korea har havnet i en spesiell geopolitisk situasjon som en følge av ringvirkningene av Russlands ekspansjonisme. Nabostaten Nord-Korea leverer militære våpen og 10-12 000 soldater til Russland som brukes i den pågående invasjonen av og krigen mot Ukraina. I tillegg har Nord-Korea og Russland nylig undertegnet en avtale om strategisk samarbeid som blant annet åpner for teknologioverføring og forsvarssamarbeid.²⁷

Den europeiske union (EU) i Indo-Stillehavsregionen

EU anerkjente Indo-Stillehavsregionens viktighet for første gang i 2016, det samme året NATO startet å prioritere relasjonene og samarbeidet med IP4-statene. Det var også fem år etter at USA i 2011 annonserte sin «Pivot to Asia» satsning som ble offentliggjort av daværende utenriksminister Hillary Clinton.²⁸ Unionens tilnærming har i hovedsak vært preget av en europeisk økonomi-drevet strategi. Siden 2019 har EU hatt handelsavtaler med Japan, Ny-Zealand, Singapore og Sør-Korea. I den senere tid har temaer knyttet til sikkerhet blitt lagt mer vekt på, men i hovedsak rettet mot faktorer som kan forstyrre og få en innvirkning på regional og global handel og verdensøkonomien. Som for eksempel maritim sikkerhet.

De først årene etter 2016 ble regionen omtalt i ulike EU-dokumenter. I 2021 offentliggjorde unionen sin første eksklusive Indo-Stillehavet strategi.^{29 30} Det var for øvrig det samme året som Storbritannia lanserte sin Global Britain politikk og strategi.

Tre av medlemslandene i EU lanserte sine egne Indo-Stillehavet strategier før unionen. Den første franske Indo-Stillehavet strategien ble lagt ut for offentligheten i 2018. Tyskland og Nederland publiserte deres Indo-Stillehavet strategier høsten 2020.³¹

At Frankrike var den første er helt naturlig fordi de er det eneste medlemmet av EU som er en Indo-Stillehavsnasjon. Flere øyer i det Indiske hav og Stillehavet er franske suverene territorier og de som bor der er franske statsborgere. De franske oversjøiske øyene har ulik status i EU. Noen er betraktet formelt sett som oversjøiske land og territorier (OCT) og andre som såkalte Outermost Regions (OMR). Enkelte franske øyer har ingen status i unionen. Det øst-vestlige geografiske spennet mellom de franske øyene er stort, fra noen øyer mellom Madagaskar og Afrika til Clipperton atollen som ligger utenfor Mexico. Det bor 1,6 millioner franske statsborgere i de franske territoriene i Indo-Stillehavet regionen,³² og det franske forsvaret har fast stasjonert 7000 militært personell i regionen.

EU har også inngått flere former for sikkerhetssamarbeid (cooperative security) med land i Indo-Stillehavet. Innen utfordringer som maritim sikkerhet, kontraterror, cybersikkerhet og hybride trusler. Et konkret eksempel er at marineskip fra New Zealand og Sør-Korea har deltatt i EUs operasjon Atalanta (EUNAVFOR) i det nordvestre hjørnet av Det indiske hav. En operasjon som blant annet er rettet mot piratvirksomhet utenfor Somalia.³³ Den japanske marinen har en selvstendig anti-pirat operasjon i samme område og har øvd sammen med EUNAVNOR styrken ved flere anledninger. I 2023 formaliserte EUNAVFOR og den japanske selvforsvars organisasjonen samarbeidet med å undertegne en avtale om gjennomføring av felles maritime anti-pirat øvelser.³⁴

I november 2024 signerte den japanske utenriksministeren Takeshi Iwaya og EUs daværende høyrepresentant for utenriks og sikkerhetspolitikk Josep Borrell en avtale om et utvidet samarbeid innen sikkerhet og forsvar.³⁵ Dette er den første avtalen om partnerskap innen sikkerhet og forsvar som EU har inngått med en stat i Indo-Stillehavet, og kan være starten på en utvidelse av unionenes

rolle i regionen.

USA, Canada og Frankrike i Indo-Stillehavet

NATO og EU er ikke dominerende aktører innen det vestlige militære praktiske samarbeidet med lokale stater i Asia-Stillehavet. Det foregår i større grad direkte mellom stater. Flere medlemsland i NATO (og EU) har selvstendige nasjonale militære engasjementer i regionen som inkluderer både operativt militært samarbeid i form av øvingsdeltagelse og kollaborasjon knyttet til forsvarsindustrien. USA, Canada og Frankrike er i en særstilling blant NATOs medlemstater fordi alle tre er stillehavsnasjoner og har en lokal rolle i Indo-Stillehavsregionen.

USA

Amerikanerne har hatt suverenitet over territorium i Stillehavet siden 1800-tallet som nå inkluderer staten Hawaii og de tre bebodde øyene Guam, Nord-Marianene og Amerikansk Samoa. De amerikanske øyterritoriene inkluderer også ni ubebodde øyer.³⁶ De amerikanske (og franske) øyene i Stillehavet er ikke formelt sett dekket av NATO-traktaten (se artikkel 6).

De amerikanske økonomiske sonene er utenfor vestkysten av kontinentale USA og Alaska og de amerikanske øyene i Stillehavet.

Fri tilgang til internasjonale havområder og streder i Asia-Stillehavet er særdeles viktig for verdensøkonomien. USAs sterke forsvar, og spesielt deres marineflåte, har til nå vært en garantist for fred og stabilitet i regionen. USA har hatt en flernasjonal sikkerhetsstrategi om å sikre stabilitet sammen med et nettverk av allierte og samarbeidspartnere i Asia-Stillehavet, som alle har en felles interesse av å skape en maktbalanse mot Kina.

USA og Kina

USA og Kina er de mektigste statene i Indo-Stillehavsregionen, og amerikanerne gjennomfører både en engasjementspolitikk og en oppdemmingspolitikk ovenfor regimet i Beijing. Endringene i maktbalansen mellom Kina og USA de siste tiårene har fått store konsekvenser. Kinas militærmakt har økt betydelig og landet har fått mer innflytelse i internasjonal politikk, men frem til nå uten å være i krig eller konflikt med USA som til nå har vært den veletablerte globale og regionale hegemonistaten. Det kan forklares med Kinas tidlige vektlegging av en fredelig vekst og USAs initiale engasjementspolitikk ovenfor kineserne. USA og Kina er i dag økonomisk avhengig av hverandre og vil begge tape mye på en forvitring av forholdet seg imellom. Kina og USA har til nå hatt meget ulike syn i prinsipielle politiske saker som talefrihet, sensur og menneskerettigheter, men ulikheter og motsetninger har tidligere ikke stått i veien for dialog og pragmatisk samarbeid.

Parallelt med USAs nedtrapping i Irak og Afghanistan fikk Kina gradvis større oppmerksomhet i amerikansk sikkerhets- og forsvarspolitik. Den reviderte amerikanske «*Pivot-to-Asia*» strategien ble lansert i 2011 og senere omdøpt til «rebalansering». USA har i de senere tiår balansert mellom en engasjementspolitikk og oppdemmingspolitikk ovenfor regimet i Beijing, og sikkerhetspolitisk og

militært er nå Kina øverst på prioriteringslisten. Det betyr ikke at amerikanere slutter å engasjere seg andre steder i verden. USA har frem til hatt forpliktelser, tilstedeværelse og operasjoner i Afrika, Arktis, Europa, Det indiske hav, Midtøsten og Sør-Amerika. Alle amerikanske administrasjoner de siste tiårene vært klare på at Kina og Asia-Stillehavet er USAs øverste prioritet. Parallelt med innsatsen i Europa har USA opprettholdt stasjoneringen av et stort antall styrker i Indo-Stillehavet og en høy militær øvingsaktivitet i denne delen av verden. USAs bidrag til å forsterke avskrekkingen av Russland i Europa har ikke gått på bekostning av amerikanernes ambisjonsnivå om å balansere og avskrekke Kina i Indo-Stillehavsregionen.

Avskrekking med allierte og partnere

Det er to viktige elementer i USAs sikkerhetspolitiske og militære strategi i Asia-Stillehavet: (1) utvidet avskrekking med en såkalt atomvåpenparaply som etter egne avtaler dekker Australia, Japan og Sør-Korea, og (2) integrert avskrekking som inkluderer en rekke allierte og partnere. Formålet med utvidet avskrekking er å hindre at aggressorer angriper de landene som har fått sikkerhetsgarantier, men også å bidra til ikkespredning ved å forhindre at de samme landene utvikler egne atomvåpen. Regimet med utvidet avskrekking ble etablert under den kalde krigen og er fremdeles gyldig i dag.³⁷ Integrert avskrekking består av to hovedelementer. Det ene er et omfattende nettverk av allierte- og partnerstater. Det andre er å bruke hele spekteret virkemidler for å forhindre konflikt og avskrekke krig, som for eksempel diplomati, informasjon og kommunikasjon, militære tiltak, og økonomi og sanksjoner.³⁸ USA har inngått forsvartraktater og er alliert med Australia, Filippinene, Japan, Sør-Korea og Thailand. Amerikanernes partnere i Asia-Stillehavet inkluderer India, Indonesia, Malaysia, Mongolia, New Zealand, Singapore, Taiwan, og Vietnam. Et tiltak i den siste amerikanske Indo-Stillehavet strategien av 2022 var å knytte tettere relasjoner med den euroatlantiske sonen. Tiltaket var: «*Forging connections between the Indo-Pacific and the Euro-Atlantic*».³⁹ Andre stater i Asia-Stillehavet har også støttet at europeiske stater deltar på øvelser og andre militære aktiviteter i denne delen av verden. Derimot er det uklart enda hva den nye amerikanske administrasjonen mener om et europeisk militært engasjement i Indo-Stillehavet. USA utarbeider nå en ny forsvarsstrategi hvor det kan bli avklart.

Trump-administrasjonen og Indo-Stillehavsregionen

Etter innsettelsen av president Trump i slutten av januar 2025 har den nye administrasjonen gitt mange forskjellige og noen meget overraskende signaler til NATO allierte, både Canada og europeiske stater. Det har skapt tendenser til både reorientering og revurdering av en rekke forhold. Spørsmålet nå er som den tidligere byrdefordeling strategien (*burden sharing*) blir erstattet av en amerikansk *burden shift* tilnærming hvor Europa i langt større grad på ta ansvar selv i egen region.⁴⁰ Det betyr ikke nødvendigvis at NATO går i oppløsning og at USA trekker alle sine styrker ut av Europa, men at USAs regionale lederrolle endres.

Turbulensen som har oppstått i USAs relasjoner til Canada, Mexico, Panama og europeiske stater står i skarp kontrast til den nye amerikanske administrasjonens budskap ovenfor allierte og partnere i Indo-Stillehavet. I slutten av januar 2025 hadde den nye amerikanske forsvarsministeren telefonmøter med hans motparter i Japan og Sør-Korea (som sammen med Australia er en del av

regimet for utvidet avskrekking og den amerikanske atomvåpenparaplyen). Ovenfor Japan og Sør-Korea uttalte Pete Hegseth at den nye administrasjonen legger vekt på kontinuitet, å opprettholde det bilaterale forsvarssamarbeidet, regimet for regional avskrekking, og visjonen om *a free and open Indo-Pacific region*.⁴¹ Tilsvarende positive og beroligende signaler ble gitt da forsvarsminister Pete Hegseth besøkte i Filipinene og Japan i slutten av mars 2025.^{42 43}

USAs militære styrke i Asia-Stillehavet

USA deltar på omtrent 120 militære øvelser i året med allierte og partnere i Indo-Stillehavet regionen, og har en formidabel styrke fast stasjonert i området. I dag har amerikanerne en betydelig militær tilstedeværelse med faste stasjonerte styrker blant annet i Japan og Sør-Korea, og på Guam, Hawaii og andre amerikanske stillehavsoyer. USAs Indo-Stillehavskommando (USINDOPACOM) er understøttet av *US Pacific Fleet*, *US Pacific Air Forces*, *US Army Pacific*, *US Marine Forces Pacific* og *Space Forces Indo-Pacific*, som alle har hovedkvarter på Hawaii. I tillegg er det tre underkommandoer knyttet til USINDOPACOM: *U.S. Forces Japan*, *U.S. Forces Korea* og *Special Forces Command Pacific*.

I alt er 375.000 militært og sivilt personell stasjonert i regionen og det utgjør en betydelig andel av USAs totale styrke. Stillehavsflåten består av 200 skip, deriblant fem hangarskipsgrupper, 1100 flymaskiner og 130.000 personell. To tredjedeler av det amerikanske marinekorpset er til stede i Stillehavsregionen og inkluderer to marineekspedisjonsstyrker, 86.000 personer og 640 flymaskiner. Det amerikanske regionale flyvåpenet inkluderer over 420 fly og 46.000 personell. Den amerikanske hærstyrken inneholder et korps og to divisjoner med 106.000 personer pluss 300 dedikerte fly/helikoptre. I tillegg er det stasjonert 1200 amerikanske spesialstyrker i området.

Alaska tilhører *U.S. Northern Command*, og der er det blant annet stasjonert verdens største konsentrasjon av femtegenerasjon kampfly (54 F-35 og 47 F-22). Flyene som er stasjonert i Alaska står på beredskap for *North American Aerospace Defense Command* (NORAD) for å forsvare Nord-Amerika. Fly stasjonert i Alaska kan også ved behov bidra til skarpe operasjoner i Asia-Stillehavet. Derfor deltar de jevnlig på øvelser i Asia-Stillehavet.

Nye konsepter

Operasjonsområdet i Øst-Asia og Stillehavet består hovedsakelig av store havområder, meget store distanser, og få øyer i Øst-Stillehavet og mange øyer i den vestlige delen av Stillehavet. Det er ganske forskjellig fra NATOs hovedarena som domineres av det europeiske kontinentet med store landarealer omgitt av noen tilstøtende havområder. Derfor har det amerikanske forsvaret utviklet konsepter tilpasset geografien i Indo-Stillehavet, for både å overleve trusler mot seg og for å samtidig kunne gjennomføre egne militære operasjoner. Det ene er *Multi-Domain Battle Concept* som blant annet US Army legger stor vekt på, et konsept som legger til rette for operasjoner med samarbeid og samvirke på tvers av cyber-, rom-, luft, sjø- og landdomene. Det amerikanske flyvåpenet har et lignende konsept som kalles *Joint All-Domain Operations* (JADO) og de har et faglig samarbeid med den amerikanske hæren.

Den amerikanske marinen og marinekorpset legger til grunn *Distributed Maritime Operations* (DMO) konseptet for hvordan de legger planer for militære operasjoner i krise og krig i Indo-Stillehavet. Det amerikanske marinekorpset *Expeditionary Advanced Base Operations* (EABO) og det amerikanske flyvåpenets *Agile Combat Employment* (ACE) er begge konsepter som skal gjøre styrkene mer motstandsdyktig mot angrep og samtidig i stand til å gjennomføre egne kampoperasjoner selv i en trusselsituasjon. Det er ikke uvanlig at elementer av alle disse konseptene ligger til grunn for de øvelsene amerikanerne gjennomfører med allierte og partnere i Indo-Stillehavet.

Canada

Canada er en stillehavsnasjon med sin 25.000 km lange vestlige kystlinje. Tilbake i 2022 lanserte Canada sin egen strategi for Indo-Stillehavet med en rekke satsningsområder.⁴⁴

Den kanadiske militære stillehavskommandoen har sitt hovedkvarter og baser på Vancouver Island i Britisk Colombia. Canadiske marineskip øver jevnlig med partnere i hele Asia-Stillehavet. Den kanadiske marinen har tolv fregatter og fem av dem er stasjonert på vestkysten ved Stillehavet. Canada fastsatte i 2022 et ambisjonsnivå om at tre fregatter skal være deployert og seile i Indo-Stillehavsregionen for å bidra til øvelser og operasjoner. Fregatten RCN Vancouver deltok i øvelse *Rim of the Pacific* (RIMPAC) 2024 utenfor Hawaii. Andre canadiske skip bidro i fjor til operasjonen i havområdene rundt Nord-Korea som overvåker opprettholdelse av sanksjonene.⁴⁵

Canada deltar også og *Free and Open Indo-Pacific* programmet ledet av Japan og USA og gjennomfører såkalte *Freedom of Navigation* maritime operasjoner. Canada er blant de statene som også seiler marineskip gjennom Taiwanstredet for å markere at det er internasjonalt farvann.⁴⁶ Sommeren 2024 deltok de også i en marineøvelse i det kontroversielle Sørkinahavet sammen med skip fra Filipinene, Japan og USA.

Frankrike

Omtrent 7000 fransk militært personell er fast stasjonert i Indo-Stillehavsregionen. 4100 av dem i Indiahavet regionen og 2900 i Stillehavet. Styrken inkluderer skip, fly og helikoptre og er delt inn i fem geografiske kommandoer/operasjonsområder. De tre kommandoene i Fransk Polynesia, New Caledonia og Det sørlige indiske hav har alle styrker fast stasjonert på de franske øyene. Frankrike har også styrker på baser i Djibouti og i de Forenede Arabiske Emirater (UAE) som kan gjennomføre operasjoner i Indiahavet.⁴⁷ Frankrike har to fregatter fast stasjonert i henholdsvis New Caledonia og Tahiti.⁴⁸

I tillegg deployerer Frankrike regelmessig militære styrker til området for å delta i øvelser. Som oftest med marineskip og militære fly. Frankrike er også blant de statene som seiler marineskip gjennom både Taiwanstredet og Sørkinahavet for å markere at de er internasjonale farvann i henhold til Havrettskonvensjonen. Det franske hangarskipet Charles de Gaulle besøkte Singapore i 2019, som var første gang siden 2002. I 2020 seilte den franske ubåten SSN Emeraude på et åtte måneder

lang tokt i Indo-Stillehavet understøttet av marineskipet BSAM Seine. Ubåtoperasjoner er vanligvis ikke kommunisert offentlig, men denne deployeringen ble eksplisitt profilert i vanlig media og sosial media. Det kan sees i sammenheng med offentliggjøring av den franske Indo-Stillehavsstrategien i 2018.

Allerede i 2021 startet neste seilas til den andre siden av kloden. Amfibieskipet LHD Tonnerre og fregatten Surcouf seilte via Det indiske hav til Japan. Underveis gjennomføre de en lang rekke med havnebesøk. I 2022 fløy syv fly fra det franske flyvåpenet til Australia for å delta på øvelsen Pitch Black.⁴⁹ I 2023 returnerte det franske hangarskipet Charles de Gaulle til Indo-Stillehavet, og den gangen øvde hele den franske hangarskipgruppen i Indiahavet sammen med flere lokale partnere.

Det franske flyvåpenet deltok på flere øvelser i Indo-Stillehavsregionen i 2024 i rammen av deployeringsprogrammet PEGASE 2024 som bestod av tre deler.

1. *Pacific Skies* – en felles fransk/spansk/tyisk deployering av fly som deltok på øvelser i Alaska, Stillehavet, Asia og India.
2. *Griffin Strike* – en felles britisk-fransk deployering av fly for å delta på en større øvelse i Australia.
3. Ifm nasjonale oppdrag besøkte franske militær fly Egypt, Filipinene og Qatar.⁵⁰

I 2024 var en fransk fregatt deployert i syv måneder til Indo-Stillehavet. FS *Bretagne* (D655) utførte nasjonale oppdrag i området, havnebesøk, og treningsaktiviteter sammen med Frankrikes partnere i regionen. Fregatten deltok også i større flernasjonale øvelser som *Valiant Shield* 2024 og *Rim of the Pacific* (RIMPAC) 2024.⁵¹

I slutten av 2024 startet en seks måneder lang deployering av en fransk marinestyrke som opererte i Middelhavet og Indo-Stillehavet.^{52 53 54} Underveis trente og øvde franskmennene med blant annet med styrker fra Australia, Canada, Hellas, Japan, Italia, Marokko, Portugal, Storbritannia og USA. Hangarskipgruppen bestod av det hangarskipet Charles de Gaulle med Rafale-M kampfly ombord, en ubåt, et maritimt patruljefly, et logistikkfartøy og eskortefartøyer fra Frankrike og andre nasjoner.

Den franske *Mission Clemenceau* 25 operasjonen startet i desember med oppøving i Middelhavet, og styrken var i Indiahavet etter årsskiftet. Først deltok den franske hangarskipgruppen i den bilaterale årlige øvelsen *Varuna* sammen med den indiske marinen.^{55 56} Deretter opererte franskmennene i farvannet sør for Indonesia og nordvest for Australia hvor de var en del av øvelse *La Perouse* med marinestyrker fra Australia, Canada, India, Filipinene, Japan, Malaysia, Singapore, Storbritannia og USA.⁵⁷ Sistnevnte er en viktig operativ partner.⁵⁸

Neste stopp ble øvelse *Pacific Steller 2025* i farvannene rundt Guam med deltagere fra Australia, Canada, Frankrike, Japan og USA. Under øvelsen ble det øvd på høyintensitetsoperasjoner som antiubåt krigføring og luftforsvar. I tillegg var det øvingsmomenter som etterforsyning til sjøs og flyoperasjoner på andre hangarskip.

Det franske hangarskipet har det samme katapult systemet som den amerikanske marinen og samme type landingswire system. Derfor kan franske fly operere fra den amerikanske marinens hangarskip og motsatt. Under øvelse *Pacific Steller 2025* var amerikanske og franske kampfly på hverandres hangarskip.⁵⁹

Europeiske stater som deployerer til Indo-Stillehavet

Storbritannia

Etter BREXIT lanserte Storbritannia i 2021 strategidokumentet *Global Britain in a Competitive Age*, et tverrdepartementalt dokument som også inkluderer utenriks- og utviklingspolitikk.⁶⁰ Sikkerhet og forsvar i denne strategien var ment å sikre grunnlaget for stabil global handel og økonomi. Den daværende britiske regjeringen hadde en langsiktig målsetning om å bli en verdensledende militærmakt og vitenskapelig stormakt. For å sette agendaen med en gang, for den nye globale strategien, seilte det nye britiske hangarskipet HMS Queen Elizabeth (R08) med eskortefartøy i mai-desember 2021 gjennom Atlanterhavet, Middelhavet, Svartehavet, Adenbukta, Indiahavet og Stillehavet. De militære aktivitetene var integrert med en rekke britiske utenriks- og sikkerhetspolitiske agendaer.

Under den planlagte rundturen la britene stor vekt på sikkerhetspolitiske allierte og militære partnere, både å forsterke eksisterende forhold, og samtidig etablere nye. Ombord på HMS Queen Elisabeth var det både britiske og amerikanske F-35 kampfly, og et amerikansk og et nederlandsk marinefartøy var blant dem som eskorterte hangarskipet. Underveis øvde den britiske, amerikanske og nederlandske styrken sammen med en lang rekke land i Europa og Midtøsten, og hadde et meget omfangsrikt program i Indo-Stillehavsområdet.

En aktivitet var en felles øvelse mellom medlemsstatene for å markere 50-års jubileet for *The Five Power Defence Arrangements (FPDA)*, den såkalte «fem-makts» militæravtalen mellom Australia, Malaysia, New Zealand, Singapore og Storbritannia.⁶¹ Et av eskortefartøyene, den britiske fregatten HMS Richmond, seilte gjennom Taiwanstredet i 2021, men den nederlandske avstod den gang fra å gjøre det.⁶²

Da HMS Queen Elisabeth returnerte til UK på slutten av året opprettholdt Royal Navy en regional tilstedeværelse i Indo-Stillehavet. I 2021 startet en fem år lang stasjonering av to patruljeskip fra den

britiske marinen i Indo-Stillehavet hvor HMS Tamar og HMS Spey trener og øver med partnerland og foretar offisielle havnebesøk.^{63 64 65}

I løpet av få år ble Storbritannias politisk og militære fotavtrykk i Asia-Stillehavet forsterket. I august 2021 ble UK den ellevte såkalte full-dialog partneren til *Association of Southeast Asian Nations* (ASEAN). Samme høst ble det sikkerhetspoliske og militære AUKUS samarbeidet etablert mellom Australia, UK og USA.⁶⁶ I 2022 annonserte Storbritannia, Japan og Italia at de etablerte *Global Combat Air Programme* (GCAP) for å sammen utvikle neste generasjon jagerfly innen 2035.⁶⁷

I 2023 oppdaterte britene sin forsvarsstrategi med offentliggjøringen av dokumentet: *Integrated Review Refresh 2023: Responding to a More Contested and Volatile World (IR23)*. I dokumentet legger UK mer vekt på delta i partnerskap i Indo-Stillehavet i stedet for den noe mer unilaterale tilnærmingen i *Global Britain* visjonen av 2021. For eksempel sluttet Storbritannia seg til *Free and Open Indo-Pacific* (FOIP) visjonen som er ledet av Japan og USA. IR23 stadfester: “a core tenet of the UK’s approach to the Indo-Pacific will be to support the vision for a free and open Indo-Pacific shared by many regional partners.”

Fra 2023 la Storbritannia også mer vekt på å samarbeide med Frankrike i Indo-Stillehavet. Samme året deltok det britiske forsvaret i den fransklede flernasjonale marineøvelsen *La Perouse* 2023 i Indiahavet, sammen med styrker fra Australia, Canada, India, Japan, New Zealand og USA.⁶⁸

Det britiske forsvaret var meget aktiv i Indo-Stillehavet i 2024. Kampfly fra Frankrike og Storbritannia deployerte sammen fra Europa til Australia for å delta på en større regional luftoperativ øvelse.⁶⁹ I tillegg fløy to britiske P-8 Poseidon maritime overvåkningsfly fra Scotland til Hawaii og deltok på en marineøvelse ved Hawaii for første gang.⁷⁰ De to britiske patruljeskipene HMS Tamar og HMS Spey, som har vært deployert siden 2021, gjennomførte flere oppdrag i regionen i 2024 som inkluderte havnebesøk, samtrening og deltagelse i øvelser.⁷¹ 400 britiske kommandosoldater, to britiske marineskip (RFA Lyme Bay og RFA Argus) og tre Merlin helikoptre deltok i øvelse *Predators Run* 2024 i Australia. Den britiske Royal Marines styrken øvde sammen med kollegaer fra Australia, Filipinene og USA.⁷²

Den første britiske deployeringen i 2025 var en britisk hærstyrke som deltok i øvelse *Vigilant Isles* i Japan. 100 britiske soldater fra 16 *Air Assault Brigade* øvde i januar på øya Kyushu sammen med japanske bakkestyrker. Den årlige øvelsen ble arrangert for tredje gang, og bakkestyrker fra UK er de eneste europeiske som øver regelmessig på den japanske landjorden.⁷³ I løpet av 2025 skal Storbritannia sende en hangarskipgruppe på en syv måneders deployering til Indo-Stillehavet. Denne gang ledet av hangarskipet HMS Prince of Wales (R09) som vil ha F-35B kampfly ombord. Flåtegruppen består av hangarskipet, eskortefartøy, en ubåt, og logistikkskip, og de skal seile til Australia for å delta på den flernasjonale øvelsen *Talisman Sabre* 2025 som involverer 19 nasjoner. I tillegg skal marinestyrken seile til Japan for å øve sammen med deres styrker og amerikanerne.^{74 75 76}

Italia

Italia har etter hvert blitt meget aktiv i Indo-Stillehavet. Den første aktiviteten var deployeringen sommeren 2023 av det havgående patruljeskipet ITS *Francesco Morosini* (P431) med havnebesøk i flere land. Skipet var blant annet innom Malaysia, Singapore, Sør-Korea og Japan.⁷⁷

I 2024 var det italienske programmet i Indo-Stillehavet langt mer omfattende med deployering av i alt tre skip. Det italienske hangarskipet ITS *Cavour* og fregatten ITS *Alpino* (F 594) var på en seks måneder lang deployering til regionen hvor de besøkte 10 land. Embarkert på hangarskipet var både kampfly (Sea Harrier og F-35B) og helikoptre. De italienske kampflyene deltok først på den flernasjonale flyøvelsen *Pitch Black* 2024 i Australia. Det italienske flyvåpenet sendte også F-35A kampfly til Australia for å delta på den samme øvelsen. I alt var det over 20 italienske militære fly deltok på øvelse *Pitch Black* 2024.⁷⁸ Etter *Pitch Black* øvelsen i Australia seilte det italienske hangarskipet nordover til Guam og Japan hvor italienerne øvde sammen med den amerikanske, japanske, nederlandske og tyske marinen.⁷⁹

Et tredje italiensk marineskip, ITS *Raimondo Montecuccoli*, forlot Italia i april og transitterte gjennom Panamakanalen for å delta på øvelse RIMPAC 2024 i farvannene rundt Hawaii, som er verdens største marineøvelse. Skipet deltok deretter i den ballistiske missilforsvarsøvelsen *Pacific Dragon* 2024 før den seilte til Japan for å møte den italienske hangarskipgruppen.⁸⁰ ITS *Raimondo Montecuccoli* seilte deretter alene hjem til Italia og de to andre skipene fra den italienske marinen gjennom Sørkinahavet og besøkte Filipinene og Singapore.⁸¹

På vei hjem øvde den italienske hangarskipgruppen i Indiahavet med et indisk hangarskip.⁸²

Tyskland

Etter offentliggjøringen av den nasjonale Indo-Stillehavet strategien i 2020 har Tyskland vært meget aktiv innen flere politikkområder, deriblant sikkerhet og forsvar. Fra august 2021 til vinteren 2022 gjennomførte et skip fra den tyske marinen et seks-måneders tokt til Indo-Stillehavet. Fregatten FGS Bayern (F217) seilte alene og gjennomførte en rekke havnebesøk. I tillegg deltok den i øvelser med styrker fra Australia, Japan, Sør-Korea og USA. FGS Bayern seile også gjennom Sørkinahavet, men ikke Taiwanstredet.⁸³

Neste tyske deployering skjedde kort tid etterpå. Høsten 2022 sendte Luftwaffe seks Eurofighter kampfly, tre A330 tankfly og fire A400M transportfly til Australia for å delta på flyøvelsen *Pitch Black* og marineøvelsen *Kakadu*.⁸⁴ ⁸⁵ Samme år besøkte tyske kampfly Japan for første gang. Allerede neste år var det tyske forsvaret tilbake i Australia. Styrker fra den tyske hæren, marinens *Seebataillon* og det tyske flyvåpenet deltok på øvelse *Talisman Sabre* 2023.⁸⁶

I 2024 deltok Tyskland på flere regionale øvelser. Den tyske fregatten FGS *Baden-Württemberg*

(F-222) og logistikkskipet FGS *Frankfurt am Main* (A1412) seilte fra Europa via Panamakanalen til Hawaii for å delta på øvelse *Rim of the Pacific* (RIMPAC) 2024 i den østre delen av Stillehavet. Deretter seilte de tyske skipene til Japan for å delta på den flernasjonale øvelsen *Noble Raven* 24-3.

⁸⁷ Etterpå besøkte de tyske marineskipene Sør-Korea, Indonesia, Malaysia, Singapore og India.⁸⁸

I juni-august 2024 deployerte det tyske flyvåpenet, i samarbeid med franske og spanske kollegaer, et større antall kampfly, tankfly og transportfly for å delta på øvelser i Alaska, Hawaii, Japan, Australia og India.⁸⁹ Denne gang ble det for første gang avviklet en bilateral japansk-tysk kampflyøvelse i Japan.

Nederland

I flere hundre år var Nederland en Indo-Stillehavsnasjon fordi de hadde flere kolonier og handelsteder i regionen. I dag har Nederland ingen oversjøiske territorier i Indo-Stillehavet (kun i Karibia). Den største nederlandske kolonien var Indonesia som ble en selvstendig stat i 1949.

Nederland bidro betydelig til kampene i Stillehavet under den andre verdenskrig. Etter angrepet på Pearl Harbor 7 desember 1941 erklærte den nederlandske eksilregjeringen i London krig mot Japan. Den nederlandske stillehavsmarinen med et betydelig antall skip og ubåter, et flyvåpen på 380 militærfly og en hærstyrke på 85.000 gikk inn i kampene mot Japan sammen med amerikanske, australske og britiske styrker. Omtrent 30.000 nederlendere døde i krigen mot Japan i Indo-Stilleavsregionen under den andre verdenskrig.

Nederland har i de senere tiår kun opprettholdt en kontinuerlig militær oversjøisk tilstedeværelse på de seks nederlandske øyene i det Karibiske hav. De deltok lenge kun sporadisk på militære øvelser og aktiviteter i Asia-Stillehavet, men endret seg etter utgivelsen av deres Indo-Stillehavet strategi i 2020.⁹⁰ Den nederlandske fregatten HNLMS Evertsen var som tidligere nevnt en av eskortefartøyene i den britiske hangarskipgruppen som seilte i Indo-Stillehavet i flere måneder i 2021. Den gang valgte Nederland å ikke seile gjennom Taiwanstredet sammen med amerikanske og britiske skip.

I 2024 var Nederland tilbake igjen. Den nederlandske fregatten HNLMS Tromp forlot sin base i mars og seilte til Hawaii for å delta på øvelse RIMPAC 2024. Skipet seilte gjennom Rødehavet og var på havnebesøk i Indonesia, Singapore og Vietnam. Denne gang seilte det nederlandske marineskipet gjennom Taiwanstredet da det var på vei til Busan, Sør-Korea. Under den påfølgende transitt gjennom Østkinahavet på vei til Japan inntraff det en episode hvor kinesiske kampfly fløy farlig nærme den nederlandske fregatten og deres NH-90 helikopter som var i lufta når hendelsen inntraff.⁹¹ Fra Japan seilte den nederlandske fregatten til Hawaii sammen med skip fra Japan, Singapore og Sør-Korea. I hele juli måned deltok HNLMS Tromp på øvelse *Rim of the Pacific* (RIMPAC) 2024 ved Hawaii. Den nederlandske fregatten var blant annet med å senke et utrangert marinefartøy ved sende et Harpoon missil mot målet. Deretter seilte den nederlandske fregatten gjennom Panamakanalen og besøkte den nederlandske øyen Curacao i Karibia før den returnerte til Nederland.

Et økende antall nasjoner seilte gjennom Taiwanstredet i 2024

Australia, Canada, Frankrike, New Zealand, Storbritannia og USA gjennomfører såkalte *Freedom of Navigation* operasjoner i Indo-Stillehavet, blant annet med å seile rutinemessig i internasjonalt farvann i Taiwanstredet.

I 2024 ble flere nye nasjoner som ble med i denne operasjonen:

- Den nederlandske fregatten HNLMS Tromp seilte Taiwanstredet i 2024 da den var på vei til fra Vietnam til Busan basen i Sør-Korea.
- I september 2024 seilte FGS Baden-Württemberg og FGS Frankfurt am Main gjennom Taiwanstredet i en transitt fra nord til sør. Det var første gang på flere tiår at den tyske marinen var til stede i dette politisk sensitive farvannet.^{92 93}
- Et japanske marineskip seilte for første gang i moderne tid gjennom Taiwanstredet i 2024, sammen med to marineskip fra Australia og New Zealand.⁹⁴

Andre europeiske stater i Asia-Stillehavet

Et annet europeisk land som nå også sender militære enheter til Indo-Stillehavet er Spania, som deltok med flere fly i en felles europeisk luftoperasjon i 2024 til en rekke land i regionen.

Belgia og Danmark deltok på øvelse *Rim of the Pacific* (RIMPAC) 2024 med å sende stabsoffiserer som jobbet på de amerikanske militære hovedkvarterene på Hawaii.

Norge har tidligere også deltatt på øvelse RIMPAC med kun personell, men en gang med et marineskip. I 2014 seilte den norske fregatten KNM Fridtjof Nansen til den andre siden av jorda for å være med på øvelse RIMPAC. Under deployeringen Stillehavet gjennomførte den norske fregatten skarpsskyting med det norske sjømålsmissil *Naval Strike Missile* (NSM).

Norge har også deltatt med militært personell på øvelser i Sør-Korea. Sjefen for *United Nations Command* inviterte Norge til å være med på øvelse *Key Resolve* 2009, og Forsvaret sendte en par stabsoffiserer for å bidra.

Massiv europeisk deployeringer av fly til Indo-Stillehavet i 2024

I 2024 deployerte flere europeiske flyvåpen til Indo-Stillehavet. Det ene var en felles britisk-fransk deployering østover fra Europa til Indo-Stillehavet. Den største operasjonen var en fransk-spansk-tysk deployering som fløy vestover via Canada og Alaska til Indo-Stillehavet. Italia sendte militære fly til Stillehavet på egenhånd, og to britiske P-8 maritime overvåkningsfly fløy til Hawaii. I alt var det 95 militære fly fra Europa som var på øvelser i Indo-Stillehavet i 2024 (60 kampfly, 12 tankfly, 14 transportfly, 2 maritime overvåkningsfly, 6 helikoptre og et elektronisk krigførfly).⁹⁵

Forsvarsindustrisamarbeid på tvers av kloden

Et av mange elementer i det kinesisk-russiske forholdet og samarbeidet er knyttet til Russlands interesse av å selge militært materiell til Kinas stadig voksende forsvar. Tilsvarende er forsvarsindustrien en viktig faktor for å forklare relasjoner mellom aktører i Europa og Indo-Stillehavet. En av de mest spennende utviklingene de senere år er etableringen et britisk-japansk-italiensk samarbeid om utvikling av neste generasjon kampfly. Frankrike, Spania og Tyskland utvikler også et 6-generasjons luftmaktsystem og de har en langsiktig interessert i fremtidige kunder i Indo-Stillehavet. Norge har kjøpt militært materiell fra Asia og selger egne produkter til Indo-Stillehavet regionen.

Storbritannia lanserte i 2015 et program for å erstatte deres Typhoon (Eurofighter) kampfly.⁹⁶ *Future Combat Air System* (FCAS) programmet er en ramme for en rekke typer tiltenkte prosjekter for å utvikle et sjette generasjon kampfly og en rekke andre typer teknologiske løsninger i en familie av systemer. En ide til et nytt kampfly har fått navnet Tempest og britene har planer om å bygge en demonstrator om noen få år for prøve ut nye løsninger. I 2019 ble italienske myndigheter og forsvarsindustri med som partnere i det britiske FCAS programmet og dermed utviklingen av et nytt kampfly også for å erstatte deres Eurofighter flåte. I 2019 ble det også inngått en avtale mellom svensk industri og det britiske FCAS programmet. Sverige har senere inngått en trilateral avtale (2020) med UK og Italia⁹⁷ og en bilateral samarbeidsavtale (2022) med Japan,⁹⁸ men Sveriges konkrete rolle i det flernasjonale samarbeidet er derimot noe uklar i skrivende stund.

Japansk og britisk forsvarsindustri innledet et samarbeid i 2021 om å utvikle motorteknologi for neste generasjon kampflysystemer. Året etter signerte Italia, Japan og Storbritannia en avtale om å etablere et felles program for å utvikle og produsere neste generasjons luftmakt. Det flernasjonale *Global Combat Air Programme* (GCAP) planlegger å initiere en felles utviklingsfase i 2025. Selv om dette bryter med det sterke båndet mellom Japans selvforsvarstyrke og USAs forsvarsindustri, har amerikanske myndigheter vært positive til denne trilaterale avtalen og innledet samtaler med Japan om autonome amerikanske droner som kan inngå fremtidig familie av integrerte luftmaktsystemer. Italia og UK har solid erfaring med flernasjonalt samarbeid innen tidligere forsvarsprosjekter, men Japan har ikke det, så denne trilaterale modellen kan bli utfordrende.⁹⁹

Frankrike har allerede posisjonert seg i det asiatiske marked med salget av 42 Rafale kampfly til Indonesia.

Frankrike, Spania og Tyskland samarbeidet om gjennomføring av Pacific Skies deployeringen i år og de samme landene har interesser av å selge sitt fremtidige nye kampflysystem til markedet i Asia-Stillehavet. Frankrike og Tyskland lanserte et nytt kampflysystem program i 2017 som på engelsk også heter FCAS og på fransk omtales det som *Système de combat aérien du futur* (SCAF). I 2020 ble Spania med som likeverdig partner i FCAS/SCAF. Programmets tidsperspektiv er å levere moderne løsninger til sine respektive lands luftforsvar rundt år 2040.¹⁰⁰

Intensjonen til dette programmet er også å skape en familie av neste generasjon systemer som blant annet inkluderer kampfly, droner og en «luftoperativ skytjenste». Airbus og Dassault har allerede undertegnet en kontrakt om å bygge en prototype som etter planen skal fly for første gang i 2029. Fra den spanske fly- og forsvarsindustrien skal selskapet Indra bidra til det flernasjonale utviklingsprogrammet. Belgia har vist interesse for FCAS/SCAF programmet, men har kun observatørstatus.¹⁰¹ FCAS/SCAF programmet vil naturlig nok også innrette seg mot markedet i Indo-Stillehavet, og derfor forventes det at Frankrike, Spania og Tyskland vil fortsette å være militært aktive på den andre siden av jordkloden i årene fremover.

Norge har også forsvarsindustrielle interesser og aktiviteter i Asia-Stillehavet. Norge har kjøpt flere systemer fra Sør-Korea; K-9 Thunder artillerisystemet til Hæren og det nye logistikkfartøyet KNM Maud til Sjøforsvaret. Norge selger også våpen til markedet i Asia-Stillehavet, i hovedsak to forskjellige missilsystemer fra det norske selskapet Kongsberg Defence and Aerospace (KDA). *Naval Strike Missile* (NSM) er solgt til Australia, Indonesia og Malaysia. I tillegg har de amerikanske og kanadiske marinene samt det amerikanske marinekorpset også bestilt NSM i hovedsak for å dekke operative behov i Asia-Stillehavet. De fleste skal bruke NSM på sine marineskip, men det amerikanske marinekorpset skyter missilet fra kjøretøy (se bildet under). Under RIMPAC 2024 gjennomførte den australske marinen sin første skarpskyting med NSM missilet.

Joint Strike Missile (JSM) er et kryssermissil som er utviklet for levering fra fly. JSM er utviklet i samarbeid mellom KDA og det amerikanske selskapet Raytheon Missiles & Defense. Japan har bestilt et større antall JSM til bruk på sine F-35 kampfly, og Australia vurderer også å anskaffe det amerikansk-norske kryssermissilet.

Det norske selskapet *Kongsberg Defence & Aerospace* (KDA) åpnet høsten 2024 et nytt anlegg i Adelaide i Australia, som er et bygg på hele 2 500 kvadratmeter. Det skal støtte australske forsvarsprogrammer med både anskaffelse og vedlikehold av sjømålsmissiler, luftforsvarssystemer og fjernstyrte våpenstasjoner. Programmene som støttes er *Naval Strike Missile* (NSM), *National Advanced Surface to Air Missile System* (NASAMS), CORTEX C4 for *Protected Mobile Fires* og Protector fjernstyrte våpenstasjoner.¹⁰²

Det vil også bli bygget en fabrikk i Newcastle, Australia for å produsere og vedlikeholde sjømålsmissiler fra KDA for det australske forsvaret.

Viktige flernasjonale øvelser i Indo-Stillehavet

RIMPAC

Rim of the Pacific (RIMPAC) er verdens største maritime øvelse, og en strategisk viktig militær øvelse som også bidrar til å opprettholde sikkerhet og stabilitet i Indo-Stillehavsregionen. Den gir mulighet for militære styrker å trene sammen og utveksle taktikker og samtidig styrke diplomatiske relasjoner. Øvelsen ble arrangert i 2024 for 29. gang og ble avviklet for første gang i 1971. I den senere tid har øvelsen var planlagt gjennomført annet hvert år, i partalls år. Den maritime øvelsen er både flernasjonal og fellestaktisk med deltagelse av i hovedsak med marineskip, men også fly og helikoptre, marineinfanteri og andre typer landstyrker.

I alt 29 nasjoner deltok i 2024 med bidrag som inkluderte 40 skip, 3 ubåter, 14 landstyrker, 150 flymaskiner og 25.000 personer. Øvingsstyrkens kommandogruppe besto av admiraler fra USA, Chile, Japan, Canada og Australia.¹⁰³ Øvelsen er den største arenaen for global militær integrasjon i Indo-Stillehavet fordi den har deltagerland fra Nord-Amerika, Latin-Amerika, Oceania, Asia og Europa. Flere NATO-stater var med på øvelsen i 2024. Foruten USA og Canada deltok en rekke europeiske land. Frankrike, Italia, Nederland og Tyskland med marineskip, Storbritannia med to maritime overvåkningsfly, og Belgia og Danmark med militært personell.

Pitch Black

Flyøvelsen Pitch Black i Australia ble etablert på begynnelsen av 1980-tallet. Nå blir den avviklet annet hvert år (partallsår) og arrangert i fellesskap av Australia og USA.

I 2024 deltok i alt 20 nasjoner hvor 16 av dem bidro med fly under den tre uker lange øvelsen. Størrelsesorden på øvelsen var 4000 personell og 140 flymaskiner. Fra Europa deltok militærfly fra Frankrike, Italia, Spania, Storbritannia og Tyskland.¹⁰⁴ I år var det første gang et hangarskip med kampfly ombord deltok på øvelsen, det italienske ITS Cavour som hadde både F-35B og Sea Harrier ombord.¹⁰⁵ I tillegg deltok F-35A kampfly fra det italienske flyvåpenet.

Talisman Sabre

Øvelsen *Talisman Sabre* arrangeres i Australia annet hvert år i oddetallsår med en felles amerikansk-australsk ledelse. Øvelsen involverer styrker fra flere allierte nasjoner og har som mål å styrke interoperabilitet, beredskap og samarbeid mellom deltakerlandene i en fellesoperativ setting. *Talisman Sabre* startet i 2005 som en bilateral øvelse mellom Australia og USA, men har vokst til å inkludere flere allierte som Storbritannia, Japan, Canada, New Zealand, Frankrike, Italia Tyskland og Sør-Korea. Øvelsen foregår hovedsakelig i Australia, særlig i Queensland og Nordterritoret, og i Stillehavsområdet.

Talisman Sabre 2025 (TS25) vil være den ellefte og største utgaven av den biennale militærøvelsen mellom Australia og USA. Øvelsen er planlagt fra 14. til 28. juli 2025 og vil inkludere deltakelse fra 19 nasjoner, noe som understreker dens multinasjonale karakter.¹⁰⁶

REFORPAC (Return of Forces to the Pacific)

REFORPAC 2025, som står for *Resolute Force Pacific*, er en stor militærøvelse planlagt for sommeren 2025. Øvelsen vil involvere nesten 300 fly fordelt på 25 lokasjoner i Indo-Stillehavet regionen. REFORPAC vil fokusere på *Agile Combat Employment* (ACE), et operasjonelt spredningskonsept der små team av luftoperativ personell raskt kan flytte seg og generere luftmakt etter behov. Øvelsen vil inkludere deltakelse fra flere allierte nasjoner og andre forsvarsgrener.¹⁰⁷ Blant annet et tungt bidra fra US Navy.¹⁰⁸ Øvelsen vil bli gjennomført i sammenheng/synkronisert med øvelse *Talisman Sabre* 2025.

Pacific Dragon

Pacific Dragon er en flernasjonalt militærøvelse som fokuserer på ballistisk missilforsvar (BMD) og luftvernoperasjoner.¹⁰⁹ Øvelsen arrangeres i Indo-Stillehavsregionen og involverer hovedsakelig USA og dets allierte, inkludert Australia, Canada, Italia, Japan, Nederland, og Sør-Korea. *Pacific Dragon* foregår i og rundt Hawaii og det vestlige Stillehavet.

Cope North

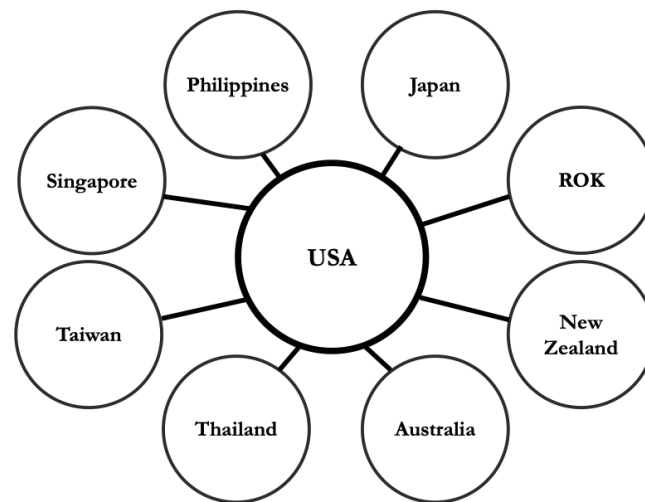
I tillegg til øvelser som involverer europeiske land foregår det en mengde øvelser i Indo-Stillehavet mellom asiatiske stater, stillehavsnasjoner og USA/Canada. Øvelse *Cope North* er et eksempel på slike aktiviteter. I 1999 ble *Cope North* flyttet til Anderson AFB, Guam og har utviklet seg til å bli U.S. Pacific Air Forces' største årlige flernasjonale øvelse.¹¹⁰ *Cope North* inkluderer et bredt spekter av øvelser, som kampflyoperasjoner, lufttankingsoperasjoner, luftmobilitetsoperasjoner, og søk- og redningsøvelser. Under *Cope North* 2025 i februar var det for første gang trilateral trening mellom amerikanske, australske og japanske F-35 kampfly.¹¹¹

Nytt sikkerhetsnettverk og ad hoc koalisjoner

Fra et USA-sentrisk til et mer komplisert og robust nettverk

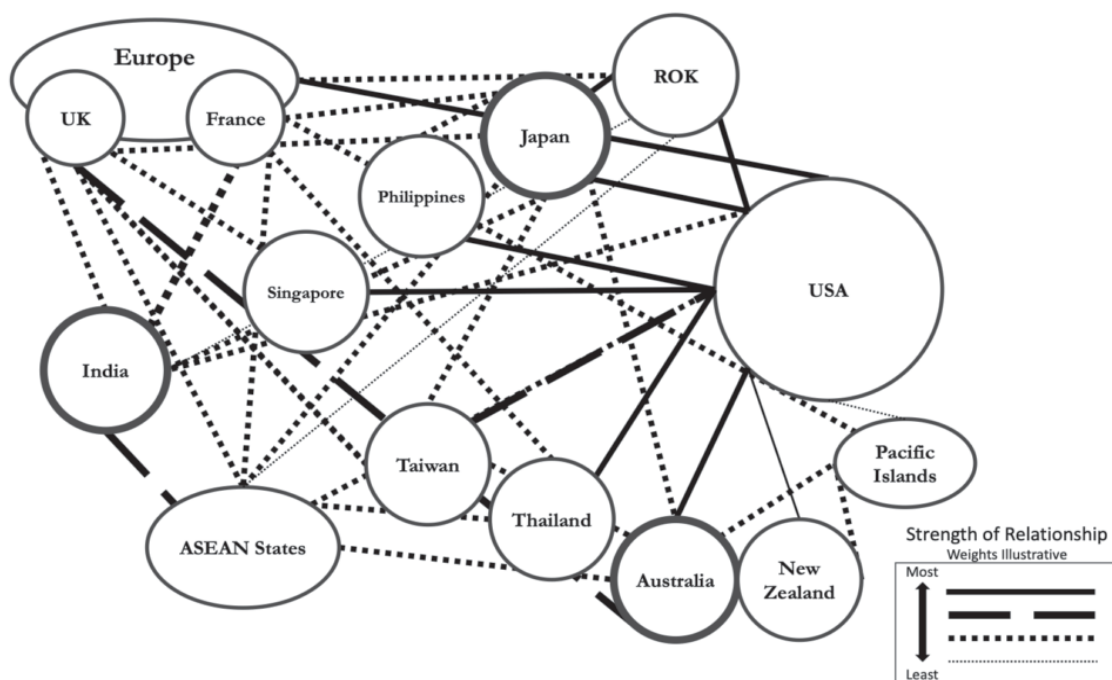
Innen sikkerhet og forsvar har mønsteret for internasjonale relasjoner mellom stater i Indo-Stillehavsregionen endret seg de siste tiårene.

Tidligere hadde USA en mer fremtredende og sentral rolle som et nav med direkte koblinger til flere av sine allierte og viktige partnere.¹¹²

Figur utarbeidet av Cheston Heldman.¹¹³

Nå har det vokst frem et mer komplisert og omfattende, fleksibelt og desentralisert, og ikke minst robust nettverk i Indo-Stillehavet.¹¹⁴ For det første har flere andre regionale stater tatt en mer fremtredende rolle. For det andre har stater i Indo-Stillehavet etablert et meget omfattende mønster av flernasjonale relasjoner seg imellom med inngåelsen av et større antall bilaterale og multilaterale avtaler. For det tredje har det vokst frem mer samhandling og samarbeid mellom flere stater i Indo-Stillehavet og europeiske stater, i hovedsak med Frankrike og Storbritannia, men Tyskland har et sterkt økende militært engasjement. Derimot er det ikke sannsynlig at europeiske stater vil være involvert i operasjoner i Indo-Stillehavet hvis det bryter ut en høyintensitets væpnet konflikt med Kina og/eller Russland.

Figur utarbeidet av Cheston Heldman.¹¹⁵

Dagens sikkerhetsnettverk i Indo-Stillehavet åpner for en rekke muligheter for samarbeid ifm episode- og krisehåndtering hvor de regionale stater ikke lengre er avhengig av amerikansk deltagelse, men det er vanskelig å se for seg en væpnet konflikt uten at USA er involvert og har en ledende rolle.

Ad hoc koalisjoner

Et globalt og regionalt fenomen de senere årene er at ad hoc koalisjoner blir etablert i økende grad for å gjennomføre flernasjonale humanitære operasjoner eller fredsoperasjoner og lignende. Ad hoc koalisjoner kjennetegnes av de har et oppdragsspesifikt mandat, blir etablert på kort varsel og har en tidsbegrenset levetid.¹¹⁶

Selv om det finnes etablerte institusjoner i noen verdensdeler, som Europa og Afrika, dannes ad hoc koalisjoner stadig oftere for å håndtere utfordringer som pandemier, naturkatastrofer, terrorisme og alvorlige sikkerhetsutfordringer.¹¹⁷

I Indo-Stillehavet er det enda ikke noen allianser tilsvarende NATO eller andre forhåndsetablerte alternativer som kan aktiveres for å håndtere alvorlige sikkerhetsutfordringer. Dermed er ad hoc koalisjoner det eneste alternativet og denne løsningen kan anvendes for å fasilitetere flernasjonal militær innsats ved behov. Forutsetningene for denne opsjonen er interoperabilitet og nødvendig grad av militær integrasjon som bla kan etableres gjennom flernasjonale øvelser.

Avslutning

Den stadig tettere militære integrasjonen i Indo-Stillehavsregionen har oppstått for å balansere Kina og deres partnere og foregår i hovedsak direkte mellom asiatiske stater, stillehavsstatene og europeiske stater. Tettere integrasjon oppstår gradvis som et resultat av sikkerhetspolitiske dialoger, samarbeid innen forsvarsindustrien, og deltagelse i de flernasjonale militære øvingsarenaene.

Det eksisterer ikke relevante internasjonale institusjoner som kan danne en regional forsvarsallianse eller -organisasjon i fredstid for å avskrekke Kina og forsvare medlemsstater kollektivt hvis nødvendig. Ad hoc koalisjoner er til nå den eneste tilgjengelige opsjonen under en eskalering og forverring av sikkerhetssituasjonen i Indo-Stillehavet. Militær integrasjon og interoperabilitet er nødvendige forutsetninger for å danne en flernasjonal militær koalisjon hvis sikkerhetssituasjonen blir tilspisset.

Russlands invasjon av Ukraina førte til store geopolitiske endringer i Europa med at Finland og Sverige ble NATO-medlemmer. På samme måte har Kina (og Russlands) mer aggressive profil i Asia-Stillehavet ført til et langt tettere nettverk og samarbeid mellom berørte og likesinnede stater. Australia, Canada, Filipinene, Frankrike, Japan, Sør-Korea og USA samarbeider nå mye tettere

seg imellom innen sikkerhet og avskrekking og forsvar. Kinas opprustning og endrede adferd kan også knyttes til de historiske sikkerhetspolitiske og militære endringer i stormakten Japan og den pågående doblingen av landets forsvarsbudsjett.

Flere europeiske stater som Italia, Nederland, Spania, Storbritannia og Tyskland har siden 2019 økt den militære tilstedeværelsen og engasjementet i Indo-Stillehavet. Regionale militære øvelser som RIMPAC, *Pitch Dark*, REFORPAC og *Talisman Sabre* er viktige arenaer for å binde sammen lokale og eksterne aktører, og i 2025 skal Japan, UK og USA angivelig lansere enda en større flernasjonalt øvelse.¹¹⁸ Det europeiske forsvarssamarbeidet med aktører på den andre siden av kloden inkluderer også forsvarsmateriell.

I september 2024 gjennomføre forsvarsminister Bjørn Arild Grams en tidagers reise til Asia-Stillehavet og på programmet var det offisielle besøk til Sør-Korea, Japan og Australia. Forsvarsdepartementet la den gang til grunn følgende rasjonale: «Utviklingen i Øst-Asia har økende betydning for Norge. Regionen har nå vokst frem som verdens maktsentrum, og Norges sikkerhet vil i økende grad påvirkes av utviklingen i Asia. Rivaliseringen mellom USA og Kina, samt Kinas støtte til den russiske krigføringen i Ukraina, skaper nye rammebetingelser for norsk sikkerhets- og forsvarspolitik». ¹¹⁹

Norsk forsvarsindustri har allerede flere avtaler på plass og aktører som KDA med deres internasjonale partnere har solgt militært materiell til flere aktører i Asia-Stillehavet. Salg av norsk forsvarsmateriell var også på agendaen under statsrådets reise i fjor høst. Forsvars- og sikkerhetsindustriens forening (FSi) arrangerte en forsvarsindustridag i Tokyo og et australsk-norsk forsvarsindustrieminar i Adelaide. Den norske forsvarsministeren var med på åpningen av det nye anlegget til KDA i Adelaide. Både Australia og Japan rustet opp og har planlagt en rekke større anskaffelser av forsvarsmateriell i årene fremover, og produkter fra denne delen av verden er også interessante for Norge som selv skal gjennomføre et betydelig forsvarsløft i årene som kommer.

Norge skal også bli mer aktivt militært sett. Den norske forsvarsministeren har annonsert at Norge skal delta med en fregatt i en britiskledet hangarskipsgruppe som skal seile i Indo-Stillehavet i 2025. Det norske logistikkfartøyet KNM Maud skal delta på deler av reisen til Indo-Stillehavet.¹²⁰ I tillegg skal Luftforsvaret delta på øvelser i Indo-Stillehavet.¹²¹

Regjeringen har bevilget 330 mill kroner til deltakelse i den britiske hangarskipstyrket og deriblant øvelse *Talisman Sabre* i Indo-Stillehavets område i 2025. Ifølge regjeringen vil deltakelsen «styrke evnen til alliert samvirke og bidra til å understreke regionens økende betydning for NATO. Innsatsen vil bidra til styrket interoperabilitet og forsvarsevne også i et transatlantisk allianseperspektiv.»¹²²

Ifølge Forsvaret skal fregatten KNM Roald Amundsen være en del av den britiske hangarskipsgruppen

under hele deployeringen. Et britisk Wildcat-helikopter vil være stasjonert ombord på den norske fregatten under seilasen og fasilitere for meget verdifull samtrening og -øving med det norske mannskapet på KNM Roald Amundsen. Logistikkfartøyet KNM Maud skal kun være med på deler av hangarskipsgruppens deployering og seilas.

Det er forventet at trenden med at enkelte europeiske stater har en stadig mer aktiv bilateral og multilateral engasjementspolitikk i Asia-Stillehavet vil fortsette, og at det praktiske samarbeidet blir ytterligere forsterket innen arenaer som øvingsdeltagelse og forsvarsmateriell. Så lenge europeiske stater handler selvstendig utenfor NATO har de stor handlefrihet til å ta egne nasjonale valg.

Dette handler ikke bare om å forsterke det militære regimet som USA kaller integrert avskrekking, men også sikre at handel, eksport og import, og skipsfart kan fortsette som før uten nye restriksjoner og hindringer.

Målsetningen om å opprettholde en rettsbasert verdensorden, inklusive havretten, er motivet for opprettelsen av det amerikansk-japansk ledede «*Free and Open Indo-Pacific*» programmet. Det forklarer også de så kalte «*Freedom of Navigation Operations*» seilasene som marineskip gjennomfører i omdiskuterte områder for å markere rettigheter og bestemmelser i havretten. Dette kan for eksempel kaste lys over det globale engasjement i Indo-Stillehavet, og det kan også være en tilleggsfaktor bak et økende norsk engasjement.

Den nye amerikanske administrasjonen har en mer unilateral politikk, og legger mer vekt på egeninteresser, men har lagt vekt på de flernasjonale båndene til USAs allierte og partnere i Indo-Stillehavet. Et åpent spørsmål er hvilket syn USA vil ha på de europeiske bidragene til flernasjonalt samarbeid innen sikkerhet og forsvar i Indo-Stillehavet, og hvilken effekt en eventuell ny politikk fra Det hvite hus vil få for dagens regime.

Sluttnoter

- 1 Jon Grevatt & Andrew MacDonald, «[Taiwan proposes USD20 billion defence budget for 2025 \(janes.com\)](#)», 23 August 2024
- 2 Defense of Japan 2024 (Annual White Paper) [Publications | Japan Ministry of Defense](#)
- 3 Lisa Curtis, «[Japan's Role in Advancing a Networked Regional Security Architecture](#)», CSIS, June 22, 2023
- 4 Davis Ellison, Benedetta Girardi and Laura Jasper, «[Far Seas, Hard Choices Aligning Ambitious European Objectives with Capabilities and Coalitions for the Indo-Pacific](#)», The Hague Center for Strategic Studies, October 2024
- 5 Espen Barth Eide, «[Utenrikspolitisk redegjørelse](#)», utenriksministeren innlegg for Stortinget 8 april 2025
- 6 NATO, «[London Declaration](#)», Issued by the Heads of State and Government participating in the meeting of the North Atlantic Council in London 3-4 December 2019
- 7 NATO, «[Brussels Summit Communiqué](#)», Issued by the Heads of State and Government participating in the meeting of the North Atlantic Council in Brussels 14 June 2021
- 8 Xinhua News Agency, «[Spokesperson: China strongly opposes NATO's Washington summit declaration](#)», July 12, 2024
- 9 NATO News, «[Secretary General launches NATO 2030 to make our strong Alliance even stronger](#)», [www.nato.int](#), 8 June 2020
- 10 NATO Opinion, «[Securing an Insecure World panel discussion](#)», Remarks by NATO Secretary General Jens Stoltenberg at the World Economic Forum in Davos Switzerland, 16 January 2024
- 11 Stuart Lau and Laura Kayali, «[Macron blocks NATO outpost in Japan amid Chinese complaints](#)», POLITICO, July 7 2023
- 12 NATO Topic, «[Relations with partners across the globe](#)», [www.nato.int](#), 3 October 2024
- 13 NATO Topic, «[Relations with partners in the Indo-Pacific region](#)», [www.nato.int](#), 24 October 2024
- 14 NATO Topic, «[Relations with Australia](#)» [www.nato.int](#), 24 October 2024
- 15 Jane Hardy, «[The NATO summit in Washington will be critical to Australia's interests](#)», Lowy Institute, 8 July 2024
- 16 Euan Graham, «[The Five Power Defence Arrangements at 50: what next?](#)», IISS Online Analysis, 10 December 2020
- 17 Australian Government - Department of Foreign Affairs and Trade, «[The Quad](#)», International relations - Regional architecture
- 18 Australian Government, Department of the Prime Minister and Cabinet, «[Factsheet: Implementation of the Australia – United Kingdom – United States Partnership \(AUKUS\)](#)»,
- 19 David Vergun, «[AUKUS Partners Consider Cooperation with Japan](#)», U.S. Department of Defense - Defense Department News, 8 April 2024
- 20 Forbes India, «[The top 10 largest economies in the world in 2025](#)», 26 February 2025
- 21 Wrenn Yennie Lindgren og Per Erik Solli, «[Innlegg: Japan rustet opp](#)», Dagens Næringsliv, 15. august 2022
- 22 Ibid
- 23 Ibid
- 24 NATO Topic, «[Relations with Japan](#)», [www.nato.int](#), 25 October 2024
- 25 NATO Topic, «[Relations with New Zealand](#)», [www.nato.int](#), 25 October 2024
- 26 NATO Topic, «[Relations with the Republic of Korea](#)», [www.nato.int](#), 25 October 2024

- 27 Scott Snyder, «What South Korea Can Accomplish at NATO To Help End the War in Ukraine», The Diplomat, 9 July 2024
- 28 Paul Eckert, «Clinton declares “America’s Pacific century”», Reuters, 11 November 2011
- 29 High Representative of the Union for Foreign Affairs And Security Policy, «The EU strategy for cooperation in the Indo-Pacific», Joint Communication to the European Parliament and the Council, Brussels, 16 September 2021
- 30 Gloria Sicilia, «Navigating Tides: The European Union’s Expanding Role in the Indo-Pacific», CSIS, 5 March 2024
- 31 European University Institute and Wacker, G., The Indo-Pacific concepts of France, Germany and the Netherlands in comparison – Implications and challenges for the EU, European University Institute, 2021, <https://data.europa.eu/doi/10.2870/859952>
- 32 Antoine Bondaz and Marie Desbonnets, «Fact sheet No.2: Demographics and political representation Defending the interests of French citizens in the Indo-Pacific region», The Foundation for Strategic Research, La France en Indo-Pacifique, 18 December 2023
- 33 The Diplomatic Service of the European Union, «Enhancing Security Cooperation in and with Asia», Factsheet, October 2020
- 34 Delegation of the European Union to Japan, «EU, Japan agree on formal arrangement to facilitate naval cooperation», Press and information team of the Delegation to Japan, Tokyo 15 March 2023
- 35 Mari Yamaguchi, «Japan and EU announce a security and defense partnership as regional tensions rise», Associated Press, Tokyo 1 November 2024
- 36 Baker Island, Howland Island, Jarvis Island, Johnston Atoll, Kingman Reef, Midway Atoll, Navassa Island, Palmyra Atoll og Wake Island.
- 37 Jennifer Bradley, «Preventing the Nuclear Jungle: Extended Deterrence, Assurance, and Nonproliferation», Joint Force Quarterly 112, National Defense University Press, 15 February 2024
- 38 David Vergun, «Leaders Detail U.S. Advantage in Indo-Pacific», Defense Department News, U.S. Department of Defense, 18 April 2023
- 39 The White House, «Indo-Pacific Strategy of the United States», Washington D.C., February 2022
- 40 Hijab Shah and Melissa Dalton, «Security Cooperation as a National Defense Strategy Tool», CSIS, 3 October 2018
- 41 U.S. Department of Defense, «Secretary of Defense Pete Hegseth Concludes Visit to Japan», Press Release, 30 March 2025
- 42 Dzirhan Mahadzir, «SECDEF Hegseth Affirms U.S. Commitment to Japan, South Korea During Defense Chief Calls», USNI News, 2 February 2025
- 43 FORUM Staff, wire report, «U.S. defense chief reaffirms nation’s commitment to Indo-Pacific Allies and Partners», Indo-Pacific Defense FORUM magazine, 4 April 2025
- 44 Government of Canada, «Canada’s Indo-Pacific Strategy», Global Affairs Canada, 3 September 2024
- 45 Dzirhan Mahadzir, «Top Stories 2024: International Operations in the Western Pacific», USNI News, 31 December 2024
- 46 David Common, «China claims ownership of the Taiwan Strait. Canada just sailed a warship through it», CBC News, 9 September 2023
- 47 Antoine Bondaz, «Fact sheet No.4: Military presence and defence diplomacy Defending sovereignty and promoting stability in the Indo-Pacific region», The Foundation for Strategic Research, La France en Indo-Pacifique, 18 December 2023
- 48 Léonie Allard, «Deciphering French Strategy in the Indo-Pacific», War on the Rocks, 13 March 2025

- 49 Eva Pejsova, «The EU's Naval Presence in the Indo-Pacific What Is It Worth?», Europe in the Indo-Pacific Hub, Hague Centre for Strategic Studies (HCSS), March 2023
- 50 SIRPA Air et Espace, «Pegase 2024 Press Kit», Armée de l'Air et de l'Espace, 2024
- 51 Dzirhan Mahadzir, «Top Stories 2024: International Operations in the Western Pacific», USNI News, 31 December 2024
- 52 Dzirhan Mahadzir, «French Navy Previews Aircraft Carrier Charles de Gaulle Pacific Deployment», USNI News, 11 November 2024
- 53 Dzirhan Mahadzir, «French Navy Carrier Charles De Gaulle Prepping for Deployment, Italian Carrier Cavour Returns Home», USNI News, 7 November 2024
- 54 Dzirhan Mahadzir, «French Carrier Deployment Clemenceau 25 Begins», USNI News, 3 December 2024
- 55 Dzirhan Mahadzir, «Carrier USS Carl Vinson Back in the South China Sea, French Carrier in Indian Ocean», USNI News, 3 January 2025
- 56 Aaron-Matthew Lariosa, «French, Indian Navies Begin Dual Carrier Strike Group Drills», USNI News, 19 March 2025
- 57 Dzirhan Mahadzir, «French Carrier Charles de Gaulle Kicks Off La Perouse Exercise in South East Asia», USNI News, 21 January 2025
- 58 Léonie Allard, «Deciphering French Strategy in the Indo-Pacific», War on the Rocks, 13 March 2025
- 59 Dzirhan Mahadzir, «U.S., Japan and French Naval Forces Wrap Up Drills in Philippine Sea», USNI News, 19 February 2025
- 60 Per Erik Solli, «Innlegg: Britene skal bli verdensledende militærmakt», Dagens Næringsliv, 19 mars 2021
- 61 Per Erik Solli, «Innlegg: Kineserne begynte å protestere allerede for et halvt år siden», Dagens Næringsliv, 8 juni 2021
- 62 The Guardian, «UK sends warship through Taiwan strait for first time in more than a decade», 28 September 2021
- 63 John Grady, «First Sea Lord: U.K. Royal Navy Will Keep Persistent Presence in Pacific», USNI News, 17 February 2022
- 64 Royal Navy News, «Tamar and Spey underline UK's renewed commitment to the Indo-Pacific», 16 May 2022
- 65 Royal Navy News, «Pacific patrol ships begin third year deployed broadening their mission», 12 September 2023
- 66 Shingo Nagata, «From Global Britain to Atlantic-Pacific: The United Kingdom's Indo-Pacific Policy under the Integrated Review Refresh 2023», Journal of Indo-Pacific Affairs, Air University, 31 July 2023
- 67 Ibid
- 68 Ibid
- 69 Greg Waldron, «France, UK in major joint deployment to Asia-Pacific», Flight Global Defence, 9 July 2024
- 70 Royal Air Force, «RAF participates in major Pacific exercise», News articles, 6 July 2024
- 71 Dzirhan Mahadzir, «Top Stories 2024: International Operations in the Western Pacific», USNI News, 31 December 2024
- 72 Lisa West, «Royal Marines operate in Australian outback on exercise», UK Defence Journal, 5 August 2024
- 73 Ministry of Defence, «UK-Japan military exercise starts today as Defence Ministers discuss closer

cooperation», News story, 16 January 2025

74 George Allison, «British aircraft carrier strike group heading to Australia», UK Defence Journal, 17 December 2024

75 Navy Leaders, «Royal Navy Aircraft Carrier's Japan Visit Discussed», News, 20 January 2025

76 George Allison, «Carrier heading to Japan to aid stability in the Pacific», UK Defence Journal, 21 January 2025

77 Ben Felton, «IMDEX Asia 2023: Italian PPA 'Francesco Morosini' is in Singapore», NavalNews, 4 May 2023

78 Stefano D'Urso, «Italian Carrier Strike Group Arrives In Singapore As Part Of Indo-Pacific Operational Campaign», The Aviationist, 24 June 2024

79 Kirsty Needham, «Italy carrier strike group joins Australia war games, will visit Philippines», Reuters, 18 July 2024

80 Dzirhan Mahadzir, «Top Stories 2024: International Operations in the Western Pacific», USNI News, 31 December 2024

81 Ibid

82 Dzirhan Mahadzir, «Indian, Italian Aircraft Carriers Drill Together in Arabian Sea Ahead of Malabar Exercise», USNI News, 8 October 2024

83 Eva Pejsova, «The EU's Naval Presence in the Indo-Pacific What Is It Worth?», Europe in the Indo-Pacific Hub, Hague Centre for Strategic Studies (HCSS), March 2023

84 Ibid

85 The Federal Government, «Progress report on the implementation of the Federal Government's policy guidelines for the Indo-Pacific in 2023», 22 September 2023

86 Jonas Brandstetter, «Bundeswehr involved in exercise in Australia», Berlin Security Conference, 19 July 2023

87 Dzirhan Mahadzir, «Top Stories 2024: International Operations in the Western Pacific», USNI News, 31 December 2024

88 Alex Luck, «German Navy Chief Talks Indo-Pacific Deployment, Round The World-Sail», NavalNews, 5 February 2024

89 Ben Schreer, «Coming of age? European defence engagement in the Indo-Pacific», IISS, 22 May 2024

90 Maaïke Okano-Heijmans, «The Netherlands and the EU turn to the Indo-Pacific - Towards Meaningful Action», Clingendael, 14 July 2021

91 Ministry of Defence, «Warship Approached by Chinese Helicopter and Fighter Jets», News Item Defensie.nl, 7 June 2024

92 David Rising, «Taiwan Strait for the first time in two decades», Associated Press, 13 September 2024

93 Dzirhan Mahadzir, «German Navy Asserts Freedom of Navigation During Pacific Deployment, Says Admiral», USNI News, 9 October 2024

94 Dzirhan Mahadzir, «Japanese Destroyer Sails Through Taiwan Strait, Carrier USS Theodore Roosevelt Makes Guam Port Call», USNI News, 26 September 2024

95 I den første utgaven av dette *Research Paperet* var summen angitt til 75 flymaskiner. Tallene i denne versjonen er oppdatert med tall fra flere nye kilder. Den oppdaterte versjonen ble publisert 28. april 2025.

96 Tim Martin, «FCAS? SCAF? Tempest? Explaining Europe's sixth-generation fighter efforts», Breaking Defense, 16 June 2023

97 Luca Peruzzi, «Italy, UK and Sweden sign MoU on development of Tempest», Janes, 5 January

2021

98 Jon Grevatt, «[Japan, Sweden sign deal for possible GCAP co-operation](#)», Janes, 26 January 2023

99 Simon Chelton and Dr Philip Shetler-Jones, «[The Global Combat Air Programme: The First Round of Hard Choices?](#)» RUSI Commentary, 13 September 2023

100 Vivienne Machi, «[FCAS air chiefs rally around 'collaborative' air combat concept](#)», DefenseNews, 21 June 2023

101 Elisabeth Gosselin-Malo and Vivienne Machi, «[Belgium flirts with joining FCAS fighter program](#)», DefenseNews, 16 June 2023

102 Kongsberg Defence & Aerospace, «[KONGSBERG åpner produksjonsanlegg i Sør-Australia](#)», News and Events, 5 september 2024

103 Commander, U.S. Third Fleet Public Affairs, «[U.S. Pacific Fleet Announces 29th RIMPAC Exercise](#)», News, 21 May 2024

104 Royal Australian Air Force, «[Exercise Pitch Black participants](#)», News and events, 2024

105 Nigel Pittaway, «[In first, Australian exercise Pitch Black gets dedicated aircraft carrier](#)», DefenseNews, 8 July 2024

106 Australian Government – Defence, «[Talisman Sabre](#)», Exercises, 2025

107 Joseph Trevithick, «[Air Force Units Will Flood The Western Pacific In Huge New Airpower Exercise Next Summer](#)», The War Zone, 19 August 2024

108 Thomas Newdick, «[Navy Is About To Go Big On Massive Joint War Training Across The Pacific](#)», The War Zone, 8 april 2025

109 Commander, U.S. Pacific Fleet Public Affairs, «[Missile Defense Exercise Pacific Dragon 2022, Concludes Near Hawaii](#)», News Stories, 15 August 2022

110 Unshin Lee Harpley, «[US, Australia, Japan Boost F-35 Integration with Indo-Pacific Exercise](#)», Air & Space Forces Magazine, 13 February 2025

111 APDR (Asia Pacific Defence Reporter), «[Exercise Cope North 25 debuts trilateral F-35 training in Guam](#)», Defence Simulation & Training, 13 February 2025

112 Cheston Heldman, «[From Hub & Spoke to Spiderweb: The Evolution of the Indo-Pacific Alliance Architecture](#)», Issue Four, Security and Strategy, The Hamiltonian, 30 September 2024

113 Ibid

114 Ibid

115 Ibid

116 John Karlsrud and Yf Reykers, «[What are ad hoc coalitions?](#)», International Affairs Blog, 28 March 2023

117 Ibid

118 Ministry of Defence, «[UK to hold joint military exercises with US and Japan to boost security and strengthen defence ties](#)», News story, 11 April 2024

119 Forsvarsdepartementet, «[Forsvarsministeren deltar på frokostseminar om Asia](#)», regjeringen.no, 23 august 2024

120 Forsvarsdepartementet, «[Norsk fregatt skal seile med britisk hangarskipgruppe i Indo-Stillehavet](#)», regjeringen.no, Nyheter, 6 august 2024

121 Helene Synes, «[Klare for å deployere med britisk hangarskipsstyrke](#)», Forsvaret Aktuelt og presse, 2025

122 Det kongelige Forsvarsdepartement, «[Prop. 1 S \(2024 –2025\)](#)», Proposisjon til Stortinget (forslag til stortingsvedtak) for budsjettåret 2025

Om forfatteren

Per Erik Solli er senior forsvarsanalytiker i Forskningsgruppen for sikkerhet og forsvar på NUPI og er også seniorrådgiver på Nord universitet.

Han har en Master i International Relations fra Auburn University, og Master i Military Operational Art and Science fra stabskolen til det amerikanske flyvåpenet. Solli har vært elev på Forsvarets høgskole/sjefskurset, Luftforsvarets stabsskole og Luftkrigsskolen.

Solli er pensjonert oberst fra Luftforsvaret og startet sin karriere som F-16 flyger. Han har tjenestegjort i en rekke stillinger i Forsvaret og Forsvarsdepartementet, sist som norsk forsvarsattache i Nederland, Belgia, Danmark og Luxemburg. Solli var medlem av sekretariatet for regjeringens forsvarspolitiske ekspertgruppe 2014-2015. Han var i 2014 tilknyttet Institute for National Strategic Studies (INSS) i Washington D.C. og Institute of Defence and Strategic Studies (IDSS) i Singapore i 2013.

Solli har ekspertise innen sikkerhetspolitikk og forsvarssamarbeid i Norden, Nord-Europa og Nordområdene samt militære utviklingstrekk i Asia-Stillehavet.

Forsidebilde: NTB

Norsk
Utenrikspolitisk
Institutt

NUPI

Rosenkrantz' gate 22
PB 7024 Pilestredet Park 18, 0176 Oslo
post@nupi.no | nupi.no

